

Tomasz Gąssowski

„One picture is worth a thousand words”.

Fred R. Barnard

Pamięci Piotrka Kowalskiego

MIĘDZY SALĄ KINOWĄ A LEKCYJNĄ – O WYKORZYSTANIU ZWIASTUNA FILMOWEGO W NAUCZANIU JĘZYKÓW OBCYCH

Cechą kultury europejskiej, zwłaszcza zachodniej, jest okocentryzm, w którym wzrok jest najważniejszym środkiem poznania (por. Sikora 1993: 27–28). Możemy więc mówić o kulturze wizualnej, u której podstaw leży skłonność człowieka do myślenia kategoriami obrazu. Urszula Jarecka podaje następującą definicję kultury wizualnej:

„W tradycyjnym ujęciu terminu tego używa się w odniesieniu do malarstwa, grafiki, rzeźby, architektury; współcześnie został on rozszerzony o sfery filmu i telewizji, obejmuje artefakty, zjawiska i ich krytykę” (Jarecka 1999: 10).

Człowiek, a szczególnie człowiek współczesny, myśli obrazami, żyje w otoczeniu obrazów. Czasem sam staje się obrazem¹. Ważną częścią kultury wizualnej jest więc ikonosfera. *Słownik terminologii medialnej* definiuje ikonosferę w następujący sposób:

„ikonosfera – wszystkie sztucznie stworzone obrazy nieruchome i ruchome (np. rysunki, dzieła malarskie, rzeźby, fotografie, filmy itp.), tworzące otoczenie człowieka” (Lisowska-Magdziarz 2006: 80).

Urszula Jarecka dodaje:

„Tatuże, obrazy w muzeach i kościołach, freski, ilustracje w książkach, nadruki na koszulkach, fotografie w prasie, ekrany w domach i rozmaitych punktach miasta, wielkie plansze reklamowe na ulicach – współtworzą współczesną ikonosferę i wizualność” (1999: 9).

---

¹ W bijącym rekordy oglądalności serialu *Skazany na śmierć (Prison Break)*, główny bohater przemycił plany więzienia ukryte pod tatuażami na swoim ciele.

Innymi elementami ikonosfery są dla autorki m.in. ulice, osiedla, a nawet sposób ubierania się.

Wiele elementów wchodzących w skład współczesnej ikonosfery jest wykorzystywanych, mniej lub bardziej świadomie, w nauczaniu języków obcych. Trudno wyobrazić sobie podręcznik bez kolorowych ilustracji, zdjęć czy grafik. Jednym z zadań na maturze ustnej z języka obcego, zarówno na poziomie podstawowym, jak i rozszerzonym, jest zadanie oparte na materiale wizualnym (tzw. obrazek – poziom podstawowy i materiał stymulujący – poziom rozszerzony). Współczesnemu podręcznikowi towarzyszy często kasetka VHS z materiałem audiowizualnym. Wraz z dalszym rozwojem techniki i technologii zwanej DVD i jej zadomowieniem się na stałe w naszym życiu na rynku pojawiły się podręczniki z dołączoną płytą DVD z nagraniami wideo. Wydaje się jednak, że wciąż film czy nagrania typu wideo nie znalazły swojego stałego miejsca w warsztacie nauczyciela języka obcego. Modrzycka i Iżykowska-Staruch wprost twierdzą, że „(...) zainteresowanie stosowaniem filmów wideo na zajęciach z języków obcych zarówno w szkole, jak i na wyższych uczelniach jest minimalne” (2007: 89).

Z doświadczenia wiemy, że zupełną stratą czasu jest oglądanie na zajęciach całego filmu, nawet jeśli towarzyszą temu opracowane przez nauczyciela ćwiczenia. Mimo początkowego zainteresowania nietypowym charakterem zajęć „z filmem”, szybko wkrada się do sali wykładowej nuda i znużenie. Z kolei filmy o charakterze niefabularnym rzadko kiedy wzbudzają prawdziwe zainteresowanie uczących się. Zniechęcony takimi sytuacjami nauczyciel rezygnuje z pracy z wideo. Sam kilkakrotnie miałem poczucie porażki w pracy z takim rodzajem materiałów. Jednak świadomość, że uczący się chcą **ogłądać**, nie pozwoliła mi całkowicie zrezygnować z „zajęć z filmem”, bo przecież:

„Większość studentów wykazuje większe zainteresowanie, gdy mają sposobność zobaczyć i usłyszeć język w użyciu i gdy temu towarzyszą interesujące zadania” (Harmer 2001: 282, tłumaczenie T.G.).

Pomysł na zajęcia, które omawiam w niniejszym artykule, narodził się w dość nietypowej sytuacji. Z racji zainteresowań połowę wolnego od obowiązków czasu spędzam w ciemnościach sal kinowych. Idąc na premierę, zawsze staram się być w kinie na kilka minut przed rozpoczęciem seansu. Oglądanie reklam i zapowiedzi nowych filmów tuż przed główną projekcją były zawsze dla mnie częścią rytuału zwanego chodzeniem do kina. Kiedy już uda mi się odnaleźć swój fotel i wygodnie w nim usiąść, z niecierpliwością oczekuję chwili, kiedy zgasną światła i rozpocznie się projekcja. Niestety, właśnie wtedy pojawia się większość spóźnialskich, wykorzystujących swoje nowoczesne komórki do znalezienia swojego miejsca w rzędzie. Zwiastuny nowych filmów przenikają po ekranie, a ja, niczym na zawodach gimnastyki akrobatycznej, wstaję i siadam, i znów wstaję, i znów siadam, aby przepuścić zagubionych. Przy okazji na moich kolanach i pod stopami ląduje połowa popcornu wnoszonego przez współczesnych kinomanów. I właśnie przy okazji jednej z takich wizyt w kinie narodził się pomysł, którym

pragnę się podzielić. Otóż poskromiwszy złość zmieszana z irytacją, zadałem sobie pytanie: Czy tak lekceważony zwiastun (czyli tzw. *trailer*) mogą wykorzystać w sali lekcyjnej? Na odpowiedź potrzebowałem kilku sekund. Na pytanie: JAK wykorzystać?, potrzebowałem już niestety kilku godzin.

Przygotowania

Przygotowując zajęcia, musiałem odpowiedzieć sobie na kilka zasadniczych pytań.

1. Jakiej tematyki mają dotyczyć zajęcia?

Z doświadczenia wiemy, że jednym z ulubionych tematów osób uczących się języka obcego jest świat filmu. Jest duże prawdopodobieństwo, że wykorzystując na lekcji materiał filmowy, uda nam się wzbudzić i przez większość czasu utrzymać zainteresowanie studentów.

2. Ile czasu chcę poświęcić na zajęcia?

Wbrew pozorom wydaje mi się, że bardziej efektywne są zajęcia zamknięte w obrębie 90 minut. Nauczyciel ma większe możliwości czasowe, a tym samym zajęcia mogą być bogatsze, pełniejsze.

3. Jaki cel mają zajęcia?

Założyłem, że głównym celem, a raczej celami będą:

- a) poszerzenie słownictwa, szczególnie słownictwa związanego z filmem;
- b) rozwijanie rozumienia tekstu słuchanego;
- c) rozwijanie sprawności w mówieniu.

4. Jaki film?

Odpowiedź na to pytanie pochłonęła najwięcej mojego czasu (i energii!). Ponieważ zaplanowałem zajęcia 90-minutowe, było dla mnie oczywiste, że 2–3-minutowy zwiastun nie dostarczy mi zbyt dużo materiału. Postanowiłem oprócz zwiastuna wybranego filmu wykorzystać **jedną** scenę danego filmu. Mój wybór padł na film *Mission: Impossible 2* (reż. John Woo 2001), a konkretnie na porywającą scenę ukazującą Toma Cruise'a, grającego główną rolę dzielnego agenta Ethana Hunta, wspinającego się bez żadnych zabezpieczeń (ach, te triki filmowe! ach, ci kaskaderzy!) po górach Dead Horse State Park w stanie Utah w USA².

5. Dla jakiego poziomu, według *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego*, przygotowane przeze mnie zajęcia okażą się odpowiednie?

Mój wybór padł na grupę z poziomu B2.

Kiedy znalazłem już odpowiedzi na powyższe pytania, musiałem zmierzyć się z problemami natury technicznej. Przede wszystkim należało znaleźć sposób na

---

² Jak się później okazało w rozmowie z jednym z nauczycieli z Anglii, scena ta jest analizowana przez angielskich studentów na zajęciach z tzw. mediów.

„przetransportowanie” zwiastuna z Internetu do sali lekcyjnej³. Jedynym wyjściem było zapisanie go na twardym dysku komputera i przekonwertowanie do formatu DVD. Znalezienie w sieci odpowiedniego programu nie nastęrczało żadnych problemów. Potrzebowałem jeszcze kilku zdjęć Toma Cruise’a (i tu Internet okazał się nieocenionym źródłem). Przygotowałem również rysunek (źródło: O’Connell, 1992: 43) przedstawiający pewną tajemniczą postać ubraną w prochowiec, z kapeluszem i ciemnymi okularami. Wtedy przystąpiłem do opracowywania kolejnych etapów zajęć. A oto ich przebieg.

Część pierwsza – praca nad sceną

Zajęcia rozpocząłem od zadania kilku pytań wprowadzających, takich jak:

- *What kind of films do you enjoy most and why?*
- *What films have you seen recently? Did you like them? Why?/ Why not?*
- *Who is your favourite actor/actress? What do you know about them?*

Kolejnym etapem zajęć było pokazanie studentom rysunku przedstawiającego pana Black Hat. Studenci mieli za zadanie odgadnąć, kim jest pan Black Hat. Dość szybko okazało się, że jest on szpiegiem lub łowcą szpiegów (tak jak tego chce autorka książki, z której pochodzi rysunek). Przy okazji poprosiłem studentów, aby opisali wygląd postaci.

Ten fragment zajęć wieńczyło pytanie *Do you know any famous film agents?* I choć jedyną, niemalże chóralną odpowiedzią było *James Bond*, to stopniowo wkraczaliśmy w świat przygód dzielnego Ethana Hunta. Poinformowałem studentów, że za chwilę poznają innego znanego agenta, w którego rolę wcielił się słynny amerykański aktor. Zadaniem było odgadnięcie, o jakiego aktora chodzi. W tym celu użyłem kolejnej prezentacji multimedialnej składającej się z czterech zdjęć Toma Cruise’a. Zdjęcia ułożyłem chronologicznie, tzn. od zdjęcia ukazującego aktora w wieku około 9 lat do zdjęcia „aktualnego”. Prezentacje wzbogaciłem o zdania lub pytania, np. *Do you recognise the man? How about now? This is your last chance! My congratulations!* itp. Po prezentacji każdej z fotografii studenci próbowali zgadnąć, kogo ono przedstawia. Dało to doskonałą okazję do powtórzenia konstrukcji *It may/might be....* Zagadkę studenci rozwiązali po obejrzeniu trzeciego zdjęcia. Ten fragment zajęć zakończyłem kilkoma pytaniami dotyczącymi aktora i filmów, w których wystąpił. W ten sposób „dotarliśmy” do *Mission: Impossible 2*.

Poinformowałem studentów, że za chwilę zobaczą jedną scenę z filmu, a ich zadaniem będzie odpowiedź na moje pytania. Scenę studenci oglądali z dźwiękiem **wyłączonym**, tak aby mogli skoncentrować się na tym, co **widzą**. Po każ-

³ Niestety, w tzw. dodatkach do *Mission: Impossible 2* wydanych w formacie DVD brak zwiastuna. Ponadto brak szybkiego łącza internetowego uniemożliwił oglądanie zwiastuna na monitorach komputerów, co zapewne uatrakcyjniłoby zajęcia.

dych 10 lub 15 sekundach zatrzymywałem film i zadawałem pytania. Oto kilka przykładowych:

- *Who do you think the man is?*
- *Where is he?*
- *What is he doing now?*
- *Why is he doing this?*
- *What does he look like?*
- *How does he feel now?*
- *What do you think will happen next?*
- *What is he going to do with the glasses?*

Pytania te dały mi szansę stwierdzenia, czy studenci poprawnie stosują czasy teraźniejsze, czy opanowali konstrukcje wyrażające przyszłość itd.

Przed ponownym odtworzeniem sceny studenci otrzymali listę dialogową sceny. Zadaniem było powtórne obejrzenie sceny, tym razem z włączonym dźwiękiem, a następnie uzupełnienie luk i wybranie poprawnych odpowiedzi. Oto przygotowana przeze mnie lista dialogowa.

Good morning, Mr Hunt. Your mission, should you choose to **(A)** .....
 ..... it, involves the recovery of a **(1) golden / stolen** item designated „Chimera”. You may select any two **(2) team / teen** members, but it is essential that the third team member be Nyah Nordoff-Hall. She is a civilian and a highly capable professional **(3) thief / teen**. You’ve **(B)** ..... hours to recruit Miss Nordoff-Hall and meet me in Seville to receive your assignment. As **(C)** ....., should you or any member of your IM Force be caught or **(D)** ..... the Secretary will disavow all knowledge of your **(E)** .....
 And Mr Hunt, the next time you go **(4) for / on** holiday, please be good enough to let us know **(5) where / when** you’re going.
*This message will self-destruct in **(F)**..... seconds.*

If I let you know where I’m going, I won’t be on holiday.

Po wykonaniu zadania studenci w parach porównywali swoje rozwiązania, a następnie wspólnie uzgadnialiśmy prawidłowe odpowiedzi.

W powyższym tekście występują trudniejsze słówka i zwroty, dlatego też po wykonaniu zadania studenci zostali poproszeni o przeczytanie tekstu raz jeszcze i podkreślenie tych słów, których zrozumienie nastęczało trudności. Równocześnie rozdałem kolejne materiały, z wybranym przeze mnie słownictwem z tekstu. Studenci w parach dopasowywali słówka i ich definicje.

MATCH THE WORDS AND THEIR MEANING

1. having the qualities or ability needed to do something;
2. extremely important and necessary;
3. anyone who is not a member of the military forces or the police;
4. to say that you are not responsible for something, that you do not know about it;
5. a piece of work that is given to someone as part of their job;
6. getting something back that has been taken or lost;

assignment

the recovery of

capable

to disavow

a civilian

essential

Po wspólnym sprawdzeniu odpowiedzi podzieliłem grupę (16 osób) na cztery mniejsze. Dwie grupy zostały poproszone o sporządzenie listy rzeczy, które im się spodobały w oglądanej scenie, które ich zainteresowały czy wręcz zaintrygowały. Dwie pozostałe grupy miały stworzyć listę rzeczy, które im się nie podobały. Ciekawsze wypowiedzi zapisałem na tablicy.

Część druga – praca ze zwiastunem

Przed analizą zwiastuna *Mission: Impossible 2* chciałem wprowadzić lub przypomnieć kilka słów, zwrotów związanych z filmem. Na początku zadałem studentom pytanie, czy znają słówko *trailer*. Poprosiłem o próbę podania angielskiej definicji słowa⁴. Następnie rozdałem materiały z kolejnym zadaniem. Studenci mieli najpierw odnaleźć definicje słowa *trailer*, a następnie w parach odgadnąć pozostałe „filmowe” słowa.

---

⁴ Nieoczekiwanie zadanie to okazało się dość kłopotliwe.

A TRAILER is:

1. the words that are written down for actors to say in a film, and the instructions that tell them what they should do;
2. an advertisement for a new film or television show;
3. the recorded music from a film;
4. a cinema that has several different rooms in which it can show films;
5. a film, television programme, computer game etc that has pictures, clay models etc that seem to be really moving;

What are the remaining film words?

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

Teraz nadeszła pora na prezentację zwiastuna. Prawdę mówiąc, nie byłem pewien, jak studenci zareagują na ten typ przekazu filmowego. Jak się okazało, moje obawy były całkowicie bezpodstawne.

Poprosiłem studentów, aby obejrżeli zwiastun (z **wyłączonym** dźwiękiem) i na podstawie tego, co zobaczą, w grupach czteroosobowych, spróbowali zrekonstruować fabułę filmu. Ku mojemu zdumieniu ćwiczenie to zostało przyjęte bardzo entuzjastycznie, a studenci wykazali się ogromną wyobraźnią. Zostałem niemal zmuszony do ponownej projekcji zwiastuna (tym razem z włączonym dźwiękiem).

Na koniec zajęć przygotowałem listę wydarzeń pokazanych w zwiastunie, a następnie posortowałem je w przypadkowej kolejności. Zadaniem studentów było ułożenie tych wydarzeń zgodnie z tym, jak zostały pokazane w zwiastunie. Oto lista, którą otrzymali studenci.

Ze względu na iście ekspresowe tempo ukazanych w zwiastunie zdarzeń konieczna okazała się ponowna projekcja. Warto nadmienić, że również i to ćwiczenie zostało przyjęte z zainteresowaniem.

Put the events in the correct order

- A. THE BOSS AND A MUSEUM
- B. THE BEACH FIGHT
- C. A WALK IN THE PARK
- 1. THE AGENT FOUND
- D. A NEW LOVE IS BORN
- E. ON THE BRIDGE
- F. THE CAR CHASE
- G. A WALK IN THE FIRE
- H. A NEW ASSIGNMENT
- I. THE ROCK-CLIMBING
- J. YOU GOTTA BE KIDDING!
- K. WELCOME TO AUSTRALIA
- 1)..... 2)..... 3)..... 4)..... 5).....6)..... 7)..... 8)..... 9)..... 10).....
- 11)..... 12).....

Na zakończenie poprosiłem studentów o wyrażenie opinii na temat filmu. Praca domowa polegała na znalezieniu w Internecie ciekawostek związanych z filmem, reżyserem lub aktorami.

Wnioski

Analizując zajęcia, szukałem odpowiedzi przede wszystkim na jedno pytanie: Czy zwiastun filmowy może stać się stałym elementem warsztatu pracy nauczyciela języka obcego? Aby odpowiedzieć na to pytanie, popatrzmy na plusy i minusy wykorzystania na zajęciach zwiastuna filmowego.

Do plusów zaliczam:

- **Powszechny i łatwy dostęp do zwiastunów.** Prawie każdy film ma obecnie swoją stronę internetową, na której oprócz podstawowych informacji o filmie czy galerii zdjęć można znaleźć zwiastun.

- Dostęp do zwiastunów jest całkowicie **darmowy**.

- Zwiastun jest **krótkim** utworem, trwającym 2–3 minuty. Jest „filmikiem”, który stanowi pewną zamkniętą całość i ma wewnętrzną dynamikę. Zazwyczaj w zwiastunie możemy podpatrzeć ważne elementy fabuły filmu. Jednocześnie nie zdradza nam tego, co najistotniejsze dla filmu, dlatego oglądając właściwy film, mamy wrażenie, że widzimy coś innego.

- Coraz częściej zwiastuny są **doskonalej jakości**. Ostatnio pojawiły się zwiastuny w technologii HD (High Definition).

- Zwiastuny zazwyczaj nie zawierają scen brutalnych i wulgarnych. Tym samym są przeznaczone dla widowni **bez ograniczeń wieku**. W przypadku zwiastuna zawierającego sceny brutalne jesteśmy o tym informowani zaraz na początku stosownym ostrzeżeniem przyjętym w kinematografii.

- Zwiastuny zawierają nie tylko obraz, ale i **fragmenty dialogów** oraz fragmenty oryginalnej ścieżki dźwiękowej.

Jedynymi minusami, jakie dostrzegam, są sprawy techniczne. Niewiele sal lekcyjnych może się poszczycić wystarczającą liczbą odpowiednich komputerów podłączonych do tzw. szybkiego Internetu. Pozostaje więc żmudne i czasochłonne kopiowanie, zapisywanie na twarde dyski i konwertowanie do formatu DVD.

Podsumowując, można powiedzieć, że zwiastuny filmowe są doskonałym wizualnym i dźwiękowym kontekstem, w którym język funkcjonuje. Mogą uatrakcyjnić zajęcia i wzbudzić zainteresowanie i zaangażowanie studentów. Jestem głęboko przekonany, że wysiłek włożony w opracowanie tego typu zajęć opłaci się. Opisane zajęcia były dla mnie zarówno wyzwaniem, jak i nowym doświadczeniem.

Na koniec chciałbym zachęcić osoby zainteresowane wykorzystaniem tego typu materiałów do zapoznania się z następującymi anglojęzycznymi artykułami i stronami internetowymi:

1. *Using Movie Trailers in an ESL CALL Class* by John Gebhardt (<http://iteslj.org/Techniques/Gebhardt-MovieTrailers.html>).

2. *Watching Movie Trailers in the ESL Class* by Neil Heffernan (<http://iteslj.org/Lessons/Heffernan-MovieTrailers.html>).

3. *10 Ways to Use DVD and Video in Your ESL Class – Part One* (<http://www.eslbase.com/articles/video.asp>).

4. *10 Ways to Use DVD and Video in Your ESL Class – Part Two* (www.eslbase.com/articles/video2.asp).

5. Apple-Movie Trailers (www.apple.com/trailers) – olbrzymia kolekcja zwiastunów, uaktualniana na bieżąco.

6. www.english-trailers.com – strona, na której można znaleźć gotowe ćwiczenia do pracy ze zwiastunami.

Bibliografia

Harmer J., 2001. *The Practice Of English Language Teaching*. Oxford: Longman.

Jarecka U., 1999. *Świat wideoklipu*. Warszawa: Oficyna Naukowa.

Lisowska-Magdżiarz M., 2006. *Ikonosfera* [w:] W. Pisarek (red.), *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Universitas.

Modrzycka I., Iżykowska-Staruch M., 2007. *Powrót filmów wideo do warsztatu nauczycieli języków obcych*. „Języki Obce w Szkole”, 1, 89–95.

Sikora S., 1993. *Fotograficzna przygoda Antonioniego: „Powiększenie”*. „Kwartalnik Filmowy”, 2 (62), 23–38.